

Експертне оцінювання пріоритетних напрямів впровадження медичних і фармацевтичних технологій в Україні

М. М. Бабенко *1,2,В,С,D,E, К. Л. Косяченко 1,А,С,D,F

¹Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ, Україна, ²Державне підприємство «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ

А – концепція та дизайн дослідження; В – збір даних; С – аналіз та інтерпретація даних; D – написання статті; Е – редагування статті; F – остаточне затвердження статті

Мета роботи – аналіз результатів анкетування фахівців сфери охорони здоров'я (ОЗ) щодо стану, проблем і перспектив впровадження медичних і фармацевтичних технологій (МФТ) в Україні та їхнього належного оцінювання.

Матеріали і методи. Здійснили комплексне соціологічне дослідження – онлайн-анкетування з використанням Google-форм (вересень – грудень 2023 року). Для цього розробили й апробували дві анкети: перша – для фахівців із публічного управління; друга – для фахівців у сфері оцінки медичних технологій (ОМТ). Для формування вибірки здійснили цілеспрямований відбір респондентів, виходячи з їхнього управлінського досвіду, освіти й професійної кваліфікації. Так, у дослідженні взяли участь 164 керівники різних рівнів управління системи ОЗ і 77 фахівців у сфері ОМТ. Для опрацювання й інтерпретації результатів використали методи системного аналізу, математико-статистичні, узагальнення, порівняння, описовий, графічний.

Результати. Відповідно до сучасних наукових уявлень і вимог регуляторних документів, до МФТ належать різноманітні методи, процедури, системи або засоби, що застосовують у сфері ОЗ для лікування, діагностики, профілактики, медичної реабілітації та паліативної допомоги. ВООЗ як технології ОЗ також визначає заходи громадського здоров'я та інтервенції на рівні популяції (наприклад, вакцинація, скринінг), цільові програми, стандарти лікування (протоколи, настанови). Сучасна методологія ОМТ як науково-практичний напрям доволі динамічно розвивається в усьому світі та має особливості впровадження в різних країнах.

Висновки. Виходячи з того, що оцінювання МФТ є визнаним у міжнародній практиці інструментом для обґрунтування ухвалення ефективних управлінських рішень, під час дослідження важливим вважали порівняння думок фахівців з ОМТ і керівників у сфері ОЗ щодо стану, проблем і перспектив впровадження МФТ та їхнього належного вивчення в Україні. Найімовірнішим сценарієм впровадження ОМТ в Україні респонденти визначили формування професійного середовища, удосконалення законодавства, міжнародну співпрацю, розбудову інфраструктури та нарощування потенціалу.

Ключові слова:

система охорони здоров'я, публічне управління, оцінка технологій охорони здоров'я, медичні технології, фармацевтичні технології, анкетування, фахівці сфери охорони здоров'я, експертна оцінка.

Запорізький медичний журнал. 2025. Т. 27, № 1(148). С. 73-79

*E-mail: babenko@nmu.ua

Expert evaluation of priority areas for implementation of medical and pharmaceutical technologies in Ukraine

M. M. Babenko, K. L. Kosiachenko

Aim. To analyze survey results of healthcare (HC) professionals on the status, problems and prospects of implementing medical and pharmaceutical technologies in Ukraine and their proper appraisal.

Materials and methods. A comprehensive sociological study was conducted via an online survey using Google forms (September – December 2023). Two questionnaires were developed and tested for this purpose, one for public administration professionals and another for health technology assessment (HTA) specialists. Respondents were selected by purposive sampling based on their managerial experience, education, and professional qualifications. In total, 164 HC system managers of different levels and 77 HTA specialists were enrolled in the study. The methods of system analysis, mathematical and statistical, generalization, comparison, descriptive, and graphical were used to process and interpret the results.

Results. Based on current scientific concepts and regulatory requirements, medical and pharmaceutical technologies include various methods, procedures, systems or tools applied in the field of HC for treatment, diagnosis, prevention, medical rehabilitation and palliative care. The WHO also defines HC technologies as public health measures and interventions at the population level (such as vaccination, screening), targeted programs, and treatment standards (protocols, guidelines). The modern HTA methodology as a scientific and practical concept is now developing quite dynamically in the world and has specific features of implementation in different countries.

Conclusions. Since HTA is an internationally recognized tool to support effective management decision-making, a comparison between HTA specialist and HC manager opinions on the status, problems and prospects of HTA implementation in Ukraine has been important in the study. The respondents have reported the formation of a professional environment, improvement of legislation, international cooperation, infrastructure development and capacity building as the most probable scenario for the HTA implementation in Ukraine.

Keywords:

healthcare system, public administration, health technology assessment, health technology, pharmaceutical technology, questionnaire, healthcare professionals, expert evaluation.

Zaporozhye Medical Journal. 2025;27(1):73-79

Державна політика у сфері охорони здоров'я (ОЗ) щодо забезпечення доступу і доступності медичних і фармацевтичних технологій (МФТ), побудована на принципах доказової медицини і ОМТ, є однією з базових умов ефективності системи ОЗ, реалізації пацієнт-орієнтованого підходу щодо покриття незадоволених потреб і раціонального використання ліків та обмежених ресурсів бюджету [1,2]. Відповідно до сучасних наукових уявлень і вимог регуляторних документів (Базова модель з ОМТ, розроблена Європейською мережею з ОМТ (EUnetHTA); Настанова СТ-Н МОЗУ 42-9.1:2021 з державної ОМТ), до МФТ належать методи, процедури, системи або засоби для лікування, діагностики, профілактики, зокрема лікарські засоби (ЛЗ), медичні вироби (МВ), процедури (терапевтичні або хірургічні інтервенції, профілактичні заходи) та організаційні системи. Фахівці Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) до технологій ОЗ (health technology) класифікують також заходи громадського здоров'я та інтервенції на рівні популяції (як-от вакцинація, скринінг), цільові програми, стандарти лікування (протоколи, настанови, формуляри).

Упровадження нових та інноваційних МФТ позитивно впливає на ефективність медичної та фармацевтичної допомоги [3,4], дає змогу знижувати показники захворюваності та летальності в популяції, запобігати несприятливим наслідкам та ускладненням, оптимізувати витрати на лікування та догляд, покращувати якість життя пацієнтів [5].

Оцінка технологій ОЗ (health technology assessment, HTA) – важливий інструмент підтримки процесу ухвалення уповноваженими особами управлінських рішень щодо справедливого та раціонального використання обмежених ресурсів за умов дотримання високих стандартів надання медичної допомоги [6,7]. Разом із тим, актуальним залишається питання щодо узгодження методології такого оцінювання, та, зокрема, уточнення понятійно-категоріального апарату, що певною мірою пов'язано з особливостями перекладу. Поняття «health technology», на нашу думку, є ширшим, ніж «medical technology», точнішим для визначення сутності цієї сфери. Однак у межах дослідження, що здійснили, використали законодавчо визначений в Україні термін «оцінка медичних технологій» (ОМТ).

Мета роботи

Аналіз результатів анкетування фахівців сфери охорони здоров'я щодо стану, проблем і перспектив впровадження медичних і фармацевтичних технологій в Україні та їхнього належного оцінювання.

Матеріали і методи дослідження

Використано результати комплексного анкетного опитування з проблем і перспектив впровадження ОМТ, стану її практичного використання в процесі формування державної політики ОЗ та ухвалення обґрунтованих рішень на різних рівнях управління. Анкетування здійснили протягом вересня – грудня 2023 року онлайн з використанням Google-форм.

За результатами попередніх наукових розвідок у сфері проблематики публічного (державного) управління

[1,8], а також розвитку ОМТ [9,10,11,12,13,14] розроблено й апробовано дві анкети: перша – для фахівців з публічного управління, друга – для фахівців у сфері ОМТ, зокрема експертів з ОМТ (розробників звітів, членів експертного комітету), користувачів та інформованих осіб. Обидві анкети мали традиційну структуру (преамбула, основна змістовна частина та соціально-демографічні дані). Зазначимо, що в обох анкетах до основної частини включено однакові запитання, що дало змогу порівняти результати.

Для формування вибірки здійснили цілеспрямований відбір респондентів [15,16], виходячи з їхньої компетентності з питань ОМТ та досвіду управлінської діяльності. Так, у дослідженні взяли участь 164 фахівці з публічного управління та 77 фахівців з ОМТ. Під час статистичного опрацювання даних анкетування оцінювали відносну важливість напрямів (факторів, параметрів), узагальнили думку двох груп експертів щодо актуальності різних аспектів, визначили рівень узгодженості думок.

Протягом дослідження дотримувалися вимог Міжнародного процесуального кодексу маркетингових і соціальних досліджень ICC/ESOMAR. Для опрацювання й інтерпретації результатів застосували методи системного аналізу, узагальнення, порівняння, математико-статистичні, описовий і графічний.

Результати

Зважаючи на актуальність впровадження ОМТ як пріоритетного науково-практичного напрямку для забезпечення системного бачення проблеми та визначення перспектив, паралельно організовано опитування фахівців у сфері ОМТ (власне експертів – розробників, котрі безпосередньо виконують ОМТ, а також користувачів, інформованих осіб, які застосовують результати такого оцінювання для ухвалення рішень на різних рівнях управління) [17]. Для порівняння результатів анкетування обрахували середньозважені оцінки та визначили відповідні ранги за всіма напрямками обох анкетувань. Такий підхід дав змогу об'єктивно висвітлити одержані значення експертних оцінок загалом по групах респондентів. Узгодженість думок респондентів, відповідно до статистичних обрахунків за коефіцієнтом Кендала, становить від 0,72 до 0,93.

Про рівень компетентності респондентів з питань, що вивчали, свідчать результати їхньої самооцінки, а також професійно-ділової якості, рівень освіти та досвід, що описані нижче. Так, у таблиці 1 наведено опис вибірки соціологічного опитування «Дослідження проблем впровадження ОМТ у контексті реформування галузі ОЗ» (n = 77).

Група опитаних фахівців у сфері ОМТ за віком мала таку структуру: по 26,0 % респондентів віком до 30 років і 40–50 років, 23,4 % – 30–40 років, 24,7 % – понад 50 років. Серед опитаних переважали жінки – 68,8 %, чоловіків – 31,2 %. Досвід роботи у сфері ОМТ або у дотичних до цієї діяльності сферах доволі різноманітний, включав як безпосереднє виконання державної оцінки, проведення первинної та фахової експертизи, так і наукові дослідження у сфері оцінювання клінічної ефективності й безпеки ЛЗ, фармакоекономічні дослідження, публічні закупівлі, використання результатів такого оці-

нювання під час ухвалення рішень при визначенні ЛЗ і формуванні формулярів, переліків тощо. Зазначимо, що у 50 % респондентів такий досвід становить менше ніж 5 років, 33,3 % опитаних працюють у цій сфері протягом 5–10 років, і лише 16,7 % опитаних мають досвід понад 10 років (це, як правило, науковці, які здійснюють дослідження у цій сфері).

Соціально-демографічні характеристики та професійно-ділові якості респондентів, котрі брали участь у дослідженні проблем публічного управління у контексті впровадження ОМТ, наведено у *таблиці 2*.

Порівняльний аналіз думок респондентів щодо сучасного стану впровадження ОМТ в Україні визначено як один з основних напрямів в анкетуванні респондентів; оцінювання здійснили за п'ятибальною шкалою. Результати наведено в *таблиці 3*.

Узагальнені результати анкетного опитування респондентів щодо сучасного стану впровадження ОМТ в Україні становлять від 2,2 до 3,5 бала. Так, максимальний бал – 3,5 – має міжнародна співпраця у сфері ОМТ; мінімальний – застосування ОМТ на рівні закладу охорони здоров'я – 2,2; кадровий потенціал отримав 2,9.

Забезпечення інформацією займає ранг 1 (3,2 бала), за визначенням фахівців із публічного управління, ранг 3 – на думку респондентів з ОМТ (3,0). До речі, в цій групі ранг 1 (3,4) надано міжнародному співробітництву; ранг 2 (3,1 і 3,2) мають одразу три напрями: нормативно-правові акти – в обох групах опитаних, а також застосування ОМТ для ухвалення рішень про реімбурсацію та закупівлі ліків на рівні держави й застосування ОМТ на рівні закладу охорони здоров'я (3,1) – тільки в першій групі. Ранг 4 з оцінкою 2,9 бала одержав належний кадровий потенціал, в обох групах респондентів. Зауважимо високий рівень узгодженості думок респондентів і за рангами, й за оцінками щодо сучасного стану впровадження ОМТ в Україні.

На нашу думку, такі результати цілком відповідають реальності, оскільки, незважаючи на високі темпи розвитку, ОМТ досі не має належного кадрового потенціалу, і тому закономірно потребує формування професійного середовища.

Зазначимо, що у більшості країн світу ОМТ істотно впливає на систему ОЗ і фармацевтичного забезпечення населення, а також публічне управління цією системою. Тому визначили думку респондентів обох груп з цього питання (*табл. 4*).

Аналіз результатів опитування за напрямками впливу ОМТ у обох групах здійснили за трьома критеріями: позитивно, нейтрально та негативно. Найвищу оцінку «позитивно» (72,6 %) фахівці з публічного управління надали впровадженню стандартів медичної допомоги (МД), найнижчу (51,5 %) оцінку одержали доступні ціни на медичні технології. Для порівняння, респонденти з ОМТ таку найвищу оцінку надали закупівлі ліків (74,2 %), найнижчу (56,0 %) – напрямку «доступні ціни на медичні технології». Разом із тим, результат «нейтрально», найвищі оцінки одержав напрям «доступні ціни на медичні технології» (24,0 і 28,5 відповідно) у двох групах респондентів. Зазначимо, що негативні оцінки мають варіацію від 0,8 % до 5,0 %, їхні значення дуже низькі.

Отже, за результатами анкетування в обох групах респондентів дійшли висновку, що ОМТ має доволі

Таблиця 1. Характеристика рівня професійної компетентності фахівців з ОМТ за групами

Освіта / кваліфікація	Розробники		Користувачі ОМТ		Інформовані особи	
	Кількість	Частка, %	Кількість	Частка, %	Кількість	Частка, %
Фармацевтична / фармацевт, провізор	3	23,1	19	59	16	40
Економічна / економіст	3	23,1	6	19	1	–
Медична / лікар	2	15,4	6	19	6	15
Юридична / юрист	2	15,4	–	–	5	12
Інше	3	23,1	–	–	11	28
Загальна кількість респондентів у групі*	13	–	32	–	31	–

*: кілька респондентів мають дві вищі освіти, тому сума більша ніж 100 %.

Таблиця 2. Соціально-демографічні характеристики та професійно-ділові якості фахівців

Характеристика респондентів (експертів)	Керівники у сфері ОЗ	
	Кількість	Частка, %
Освіта / кваліфікація		
Фармацевтична / фармацевт, провізор	55	34
Економічна / економіст	–	–
Медична / лікар	98	60
Юридична / юрист	4	2
Технічна / програміст	2	1
Інше	5	3
Характеристика респондентів за віком		
До 30 років	34	20,7
31–50 років	85	51,8
Понад 50 років	45	27,5
Стать		
Чоловіки	78	47,6
Жінки	86	52,4
Професійний стаж та робота в сфері управління		
До 10 років	79	48,2
11–20 років	37	22,5
Понад 20 років	48	29,3

Таблиця 3. Порівняльний аналіз сучасного стану впровадження ОМТ в Україні

Основні напрями впровадження ОМТ	Публічне управління*		ОМТ**	
	Середньо-зважений бал	Ранг	Середньо-зважений бал	Ранг
Забезпечення інформацією	3,2	1	3,0	3
Нормативно-правові акти	3,1	2	3,2	2
Застосування ОМТ для ухвалення рішень про реімбурсацію та закупівлі ліків на рівні держави	3,1	2	3,0	3
Застосування ОМТ на рівні закладу охорони здоров'я	3,1	2	2,2	5
Міжнародне співробітництво	3,0	3	3,4	1
Здійснення державної ОМТ	3,0	3	3,0	3
Належний кадровий потенціал	2,9	4	2,9	4

*: результати дослідження проблем публічного управління за умов впровадження ОМТ;

** : результати аналізу стану, проблем і перспектив впровадження ОМТ.

значний вплив на різні напрями ОЗ і фармацевтичного забезпечення населення, а також публічне управління.

Важливий етап дослідження – порівняльний аналіз прогнозу щодо впливу впровадження ОМТ на систему ОЗ і фармацевтичного забезпечення населення на підставі опитування залучених груп респондентів. Результати прогнозу дають змогу дослідити очікування

Таблиця 4. Аналіз результатів опитування респондентів щодо напрямів впливу ОМТ на систему охорони здоров'я (за 100 % шкалою), %

Напрямок впливу ОМТ	Публічне управління			ОМТ		
	Позитивно	Нейтрально	Негативно	Позитивно	Нейтрально	Негативно
Закупівлі ліків	64,5	19,3	0,8	74,2	11,6	3,7
Надання якісної медичної допомоги	71,0	14,5	4,0	65,0	20,8	3,9
Доступність ефективних медичних технологій	66,0	21,0	1,5	70,1	19,5	2,5
Доступні ціни на медичні технології	51,5	24,0	5,0	56,0	28,5	1,3
Доступ до інновацій	65,4	17,0	1,5	70,1	13,0	3,7
Заміна застарілих медичних технологій	67,5	18,5	0,7	63,8	16,9	1,4
Впровадження стандартів медичної допомоги	72,6	13,6	2,5	69,0	16,9	1,4
Вибір основних ЛЗ	68,4	17,0	2,5	71,4	14,3	1,4

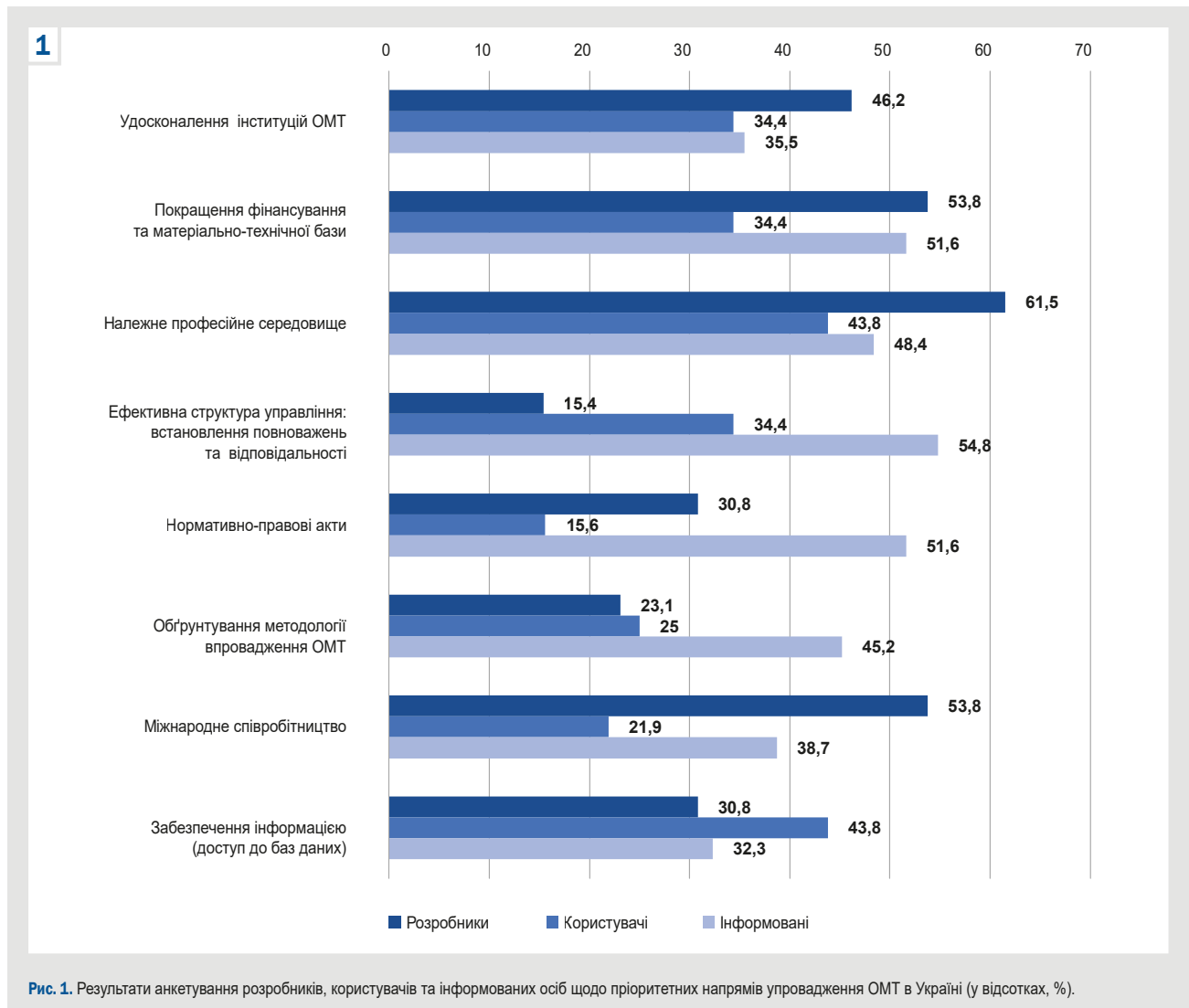

Рис. 1. Результати анкетування розробників, користувачів та інформованих осіб щодо пріоритетних напрямів впровадження ОМТ в Україні (у відсотках, %).

медичних і фармацевтичних фахівців від впровадження ОМТ. Узагальнені результати опитування наведено в таблиці 5.

Порівняльний аналіз результатів опитування показав: і респонденти, які безпосередньо здійснюють ОМТ, і фахівці з публічного управління в ОЗ оптимістично оцінюють (надали ранг 1) варіанту прогнозу щодо значного підвищення ефективності МД і фармацевтичного забезпечення у процесі впровадження ОМТ. Зазначимо, що оцінки експертів з ОМТ суттєво вищі (74,1 % проти 42,8 % відповідно). Це можна пояснити тим, що вже

зараз є ефективні результати впровадження ОМТ як прозорої системи ухвалення управлінських рішень із питань підвищення доступу й доступності ліків, реімбурсації їхньої вартості, публічних закупівель тощо.

Більш песимістичну думку мають респонденти з ОМТ щодо інших варіантів прогнозів впровадження ОМТ: суттєво не вплине на систему ОЗ і фармацевтичного забезпечення (6,4 % проти 12,0 %) і вирішить тільки проблему раціонального використання ЛЗ, наприклад, розробку переліків формулярів і протоколів (9,0 % проти 10,5 %).

У процесі аналізу результатів опитування респондентів звернули увагу на досить високий відсоток тих, хто вагаються з відповіддю (33,0 % та 10,5 %), ранг 2 за двома групами респондентів. Це свідчить про недостатню обізнаність респондентів з питань впровадження ОМТ, передусім фахівців із публічного управління. Це потребує життя ефективних заходів із формування професійного середовища, а також ширшого використання ОМТ у практичній ОЗ.

Відповідно до завдань дослідження, необхідно визначити думку респондентів щодо пріоритетності різних напрямів підвищення ефективності системи ОМТ, враховуючи чинні обмеження фінансування тощо. У процесі розробки питань анкет врахували світовий досвід (у 126 країнах, й зокрема Україні), а також результати анкетування, що здійснене ВООЗ у 2021 році [5]. Це дало змогу встановити проблеми, що є пріоритетними під час впровадження ОМТ в Україні. Результати опитування за двома дослідженнями, що розглянуті, наведено в *таблиці 6*, зокрема надано експертну думку з питань ОМТ розробників, користувачів та інформованих осіб (*рис. 1*).

Згідно з даними, що одержали, фахівці з ОМТ (розробники, користувачі й інформовані особи) як основні пріоритети визначили такі напрями: створення належного професійного середовища (43,8–61,5%), покращення фінансування та матеріально-технічної бази (34,4–53,8 %), формування ефективної структури управління (15,4–54,8 %), інформаційне забезпечення (30,8–43,8 %).

За результатами опитування респондентів в обох групах, ключовими є чотири пріоритетні напрями: забезпечення фінансових, кадрових і матеріально-технічних ресурсів, ефективне публічне управління з раціональним розподілом повноважень і відповідальності, а також розробка нормативно-правових актів. Важливу роль і для експертів з ОМТ, і фахівців з публічного управління, котрі ухвалюють рішення, відіграє забезпечення інформацією, доступ до сучасних баз даних.

Зауважимо, що ранги визначених пріоритетних напрямів мають незначну варіацію (в 1–2 позиції), а за нормативно-правовими актами вони збігаються – ранг 4. Як ранг 1 визначено покращення фінансування та матеріально-технічної бази фахівцями з публічного управління (71,9 %), в експертів з ОМТ цей напрям отримав ранг 2 (47,0 %), а от як ранг 1 ці респонденти закономірно визначили належне професійне середовище (53,3 %). Зазначимо, що пріоритетному напрямку – створенню ефективної структури управління – керівники ОЗ надали ранг 2 зі значно нижчою оцінкою (46,8 % проти 71,9 %).

У сучасних умовах формування пацієнт-орієнтованої моделі електронної ОЗ (e-Health), публічного адміністрування та цифровізації важливе значення мають належні нормативно-правові акти щодо забезпечення доступу та доступності до ефективних медичних технологій, розробка й обговорення яких не можливі без залучення стейкхолдерів. Тому одним із завдань дослідження було визначити думку респондентів щодо публічності та прозорості сучасних засад управління системою ОЗ, а також ролі різних стейкхолдерів у здійсненні ОМТ, ухваленні управлінських рішень та формуванні державної політики.

Узагальнені результати опитування респондентів щодо ролі громадських організацій (пацієнтських і про-

Таблиця 5. Результати опитування респондентів щодо прогнозу впливу ОМТ на систему ОЗ і фармацевтичного забезпечення населення (за 100 % шкалою)

Прогнозний варіант впливу ОМТ	Публічне управління		ОМТ	
	%	Ранг	%	Ранг
Значно підвищить ефективність МД і фармацевтичного забезпечення	42,8	1	74,1	1
Суттєво не вплине на систему ОЗ і фармацевтичне забезпечення	12,2	3	6,4	4
Вирішить тільки проблему раціонального використання ЛЗ	10,5	4	9,0	3
Негативно вплине на доступність ЛЗ	1,5	5	–	–
Вагають відповіді	33,0	2	10,5	2

Таблиця 6. Результати експертного оцінювання пріоритетних напрямів удосконалення вітчизняної системи ОМТ

Пріоритетний напрям удосконалення ОМТ	Публічне управління		ОМТ	
	%	Ранг	%	Ранг
Покращення фінансування й матеріально-технічної бази	71,9	1	47,0	2
Ефективна структура управління: встановлення повноважень і відповідальності	46,8	2	41,7	3
Належне професійне середовище	41,2	3	53,3	1
Нормативно-правові акти	36,2	4	40,2	4
Забезпечення інформацією (доступ до баз даних)	27,3	5	41,7	3
Обґрунтування методології впровадження ОМТ	23,5	6	37,8	5
Міжнародне співробітництво	21,9	7	37,8	5
Удосконалення інституцій ОМТ	14,4	8	35,0	6

Таблиця 7. Результати опитування респондентів щодо ролі громадських організацій у впровадженні вітчизняної системи ОМТ

Основні напрями діяльності	Публічне управління		ОМТ	
	%	Ранг	%	Ранг
Формування професійної думки спільноти	47,5	1	55,7	2
Здійснення нагляду та контролю	45,1	2	57,0	1
Аналіз основних проблем системи ОМТ	43,4	3	54,5	3
Публічне інформування громадськості	43,4	3	44,3	5
Розробка й обговорення нормативно-правових актів	37,0	4	54,5	3
Участь в експериментальних дослідженнях і формуванні бази доказової медицини	27,5	5	45,4	4

фесійних) у впровадженні вітчизняної системи ОМТ наведено в *таблиці 7*.

За результатами порівняння результатів опитування, роль громадських організацій у впровадженні системи ОМТ передбачає насамперед: ранг 1 у фахівців з управління ОЗ – формування професійної думки спільноти (47,5 %), в експертів з ОМТ – здійснення нагляду та контролю (57,0 %); ранг 2 має зворотні позиції (45,1 % та 55,7 %) за групами респондентів; ранг 3 – аналіз основних проблем системи ОМТ, збігається в обох групах респондентів з оцінками 43,4 % та 54,5 % відповідно. Отже, встановлено високий рівень узгодженості думок респондентів щодо ролі громадських організацій у впровадженні системи ОМТ в Україні.

Обговорення

Ефективність публічного управління системою ОЗ і фармації істотно залежить від публічності та прозорості, залучення різних стейкхолдерів до процесів фор-

мування політики (policy-making) й ухвалення рішень (decision-making) для досягнення балансу суперечливих інтересів усіх зацікавлених сторін. Діяльність стейкхолдерів спрямована насамперед на адвокацію інтересів пацієнтів, забезпечення громадського контролю щодо справедливого розподілу обмежених ресурсів. Важливо правильно оцінювати вплив стейкхолдерів на процеси імплементації ОМТ у практичну медицину і фармацію, формування громадської думки у цій сфері, висвітлення пріоритетних проблем у процесі обговорення важливих управлінських рішень, ухвалення яких ґрунтується на ОМТ.

Отже, експертне опитування, що здійснили, дало змогу з позиції системного підходу проаналізувати сучасний стан і проблеми впровадження ОМТ, що супроводжують процес трансформації системи державного й регіонального управління, а також виявити особливості та ключові тенденції розвитку ОМТ у вітчизняній системі ОЗ і фармації.

Висновки

1. Для наукового обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку оцінювання технологій ОЗ в Україні на засадах системного підходу здійснили два паралельних експертних опитування. Репрезентативну вибірку формували шляхом цілеспрямованого відбору експертів серед фахівців сфери ОЗ, враховуючи рівень компетентності й досвід практичної діяльності, зокрема у сфері управління ОЗ. В онлайн-анкетуванні взяли участь 164 керівники різних рівнів управління системи ОЗ і 77 фахівців сфери ОМТ, яких умовно поділили на три групи (розробники ОМТ, користувачі й інформовані особи).

2. У результаті анкетування двох груп респондентів встановили, що з-поміж основних проблем впровадження ОМТ найвищі ранги отримали відповідне інформаційне забезпечення (відкритість, актуальність і доказовість даних), нормативно-правова база. Важливий аспект – використання результатів ОМТ у процесі формування політики й ухвалення рішень щодо впровадження, фінансування медичних і фармацевтичних технологій на всіх рівнях управління.

3. Як свідчать результати опитування, експерти позитивно оцінюють вплив ОМТ на різні аспекти системи ОЗ (зокрема, якість надання МД, доступ і доступність медичних технологій, розробка стандартів медичної допомоги та відбір основних ЛЗ, впровадження інновацій і виключення неефективних, застарілих медичних технологій). Пропозиції експертів щодо підвищення ефективності використання результатів ОМТ полягають у посиленні освітньо-інформаційної складової, забезпеченні публічності та прозорості процесів, обґрунтованому використанні звітів з ОМТ під час ухвалення рішень на державному, регіональному й локальному рівнях. Респонденти майже одноставно вказали на важливу роль громадських організацій у процесі впровадження ОМТ, а саме у формуванні громадської думки, забезпеченні належного нагляду і контролю, захисту прав та інтересів.

4. Експерти оцінили перспективи розвитку ОМТ в Україні за такими напрямами, як розвиток потенціалу та професійного середовища, розбудова інституційної

структури й системи управління, імплементація ОМТ у процес ухвалення рішень.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають в обґрунтуванні пріоритетних напрямів удосконалення системи публічного управління, беручи до уваги результати дослідження.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: authors have no conflict of interest to declare.

Надійшла до редакції / Received: 22.11.2024

Після доопрацювання / Revised: 18.12.2024

Схвалено до друку / Accepted: 23.12.2024

Відомості про авторів:

Бабенко М. М., канд. фарм. наук, доцент каф. організації та економіки фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця; директор Державного підприємства «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ.

ORCID ID: 0009-0003-7123-4664

Косяченко К. Л., д-р фарм. наук, професор, зав. каф. організації та економіки фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ, Україна.

ORCID ID: 0000-0002-0472-2196

Information about the authors:

Babenko M. M., PhD, Associate Professor of the Department of Organization and Economy of Pharmacy, Bogomolets National Medical University; Director of State Enterprise "State Expert Center of the Ministry of Health of Ukraine", Kyiv.

Kosiachenko K. L., PhD, DSc, Professor, Head of the Department of Organization and Economics of Pharmacy, Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine.

References

1. WHO Country Cooperation Strategy, Ukraine 2024-2030 [Internet]. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2024 [cited 2024 Nov 2]. 28 p. Available from: <https://www.who.int/europe/publications/item/WHO-EURO-2024-9329-49101-73236>
2. Resource Guide on the Use of Health Technology Assessment in Health Benefit Package Design Processes [Internet]. [cited 2024 Oct 28]. Available from: <https://www.who.int/teams/health-financing-and-economics/economic-analysis/health-technology-assessment-and-benefit-package-design/resource-guide-for-the-use-of-hta-and-hbp-design-processes>
3. WHO Health Technology Assessment Survey 2020/21. Main findings. [Internet]. [cited 2024 Oct 25]. Available from: <https://www.who.int/data/stories/health-technology-assessment-a-visual-summary>
4. From value for money to value-based health services: a twenty-first century shift. WHO policy brief. World Health Organization 2021. 9 p.
5. Health Technology Assessment and Health Benefit Package Survey 2020/2021. [Internet]. [cited 2024 Oct 25]. Available from: <https://www.who.int/teams/health-financing-and-economics/economic-analysis/health-technology-assessment-and-benefit-package-design/survey-homepage>
6. Tutuk V, Nazarkina V, Babenko M, Nemchenko A, Zhakipbekov K. Assessment of medical technologies in the formation of government programs to assist patients with rare metabolic diseases. *ScienceRise: Pharmaceutical Science*. 2023;(5):99-108. doi: 10.15587/2519-4852.2023.290218
7. Nemchenko A, Kurylenko Y, Nazarkina V, Lyadenko A. Analysis opinions pharmacists on the implementation of government programs to increase availability of medicines in Ukraine and the world. *PharmacologyOnline*. 2021;2:1356-64.
8. Babenko MM. Expert evaluation of the problems of public administration in the context of reforming the health care sector. *Pharmaceutical Review*. 2024;(2):85-92. doi: 10.11603/2312-0967.2024.2.14637
9. Bertram M, Dhaene G, Tan-Torres Edejer T, editors. Institutionalizing health technology assessment mechanisms: a how to guide [Internet]. Geneva: World Health Organization; 2021 [cited 2024 Nov 2]. 66 p.

10. Castro HE, Kumar R, Suharlim C, Guzman J, Gilmartin C, Amaris AM, et al. A Roadmap for Systematic Priority Setting and Health Technology Assessment (HTA) [Internet]. Arlington, VA: USAID/MSH. 2020. [cited 2024 Nov 2]. 115 p. Available from: https://msh.org/wp-content/uploads/2022/01/HTA_Roadmap_2020-1-1.pdf
11. Kristensen FB, Husereau D, Huic M, Drummond M, Berger ML, Bond K et al. Identifying the need for good practices in health technology assessment: summary of the ISPOR HTA council working group report on good practices in HTA. *Value in Health*. 2019;22(1):13-20. doi: [10.1016/j.jval.2018.08.010](https://doi.org/10.1016/j.jval.2018.08.010)
12. Drummond MF, Augustovski F, Bhattacharyya D, Campbell J, Chaiyakunapruk N, Chen Y, et al. Challenges of Health Technology Assessment in Pluralistic Healthcare Systems: An ISPOR Council Report. *Value Health*. 2022;25(8):1257-67. doi: [10.1016/j.jval.2022.02.006](https://doi.org/10.1016/j.jval.2022.02.006)
13. Teerawattananon Y, Painter C, Dabak S, Ottersen T, Gopinathan U, Chola L, et al. Avoiding health technology assessment: a global survey of reasons for not using health technology assessment in decision making. *Cost Eff Resour Alloc*. 2021;19:62. [10.1186/s12962-021-00308-1](https://doi.org/10.1186/s12962-021-00308-1)
14. Csanádi M, Inotai A, Oleshchuk O, Lebega O, Brodovskaya A, Piniashko O, et al. Health Technology Assessment Implementation in Ukraine: Current Status and Future Perspectives. *Int J Technol Assess Health Care*. 2019;35(5):393-400. doi: [10.1017/S0266462319000679](https://doi.org/10.1017/S0266462319000679)
15. Zou PX, Xu X. *Research Methodology and Strategy. Theory and Practice*. Wiley & Sons. 2023;256 p. doi: [10.1002/9781394190256](https://doi.org/10.1002/9781394190256)
16. Samborskyi OS, Slobodianiuk MM, Shuvanova OV. Obgruntuvannia vyboru metodu formuvannia vybirky u doslidzhenniakh farmatsevtichnoho rynku [Justification of the choice of sampling method in pharmaceutical market research]. Kharkiv: NFaU; 2017. Ukrainian. Available from: <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/14232>
17. Kotvitska AA, Nemchenko AS, Nazarkina VN. The relevance of training specialists in the Health Technology Assessment in the world and Ukraine. *Pharmacia*. 2020;67(4):295-301. doi: [10.3897/pharmacia.67.e54777](https://doi.org/10.3897/pharmacia.67.e54777)